

Скоропадський врятувати Українську Державу від занепаду, не керуючись ідеями федерації? Відповісти важко, але якби запорожці на чолі з Олександром Натієвим увійшли до Катеринодара швидше, аніж білогвардійські багнети, Директорія замість повстання спрямувала б сили проти інтервентів у важкий момент «трикутника смерті», видатні офіцери, як-от, П. Болбочан, підтримали б владу гетьмана, керуючись бажанням відстоювати Україну, і протягом ХХ ст. історія української нації розгорталася б за іншим сценарієм.

Але історія визначила по-іншому – українці виявилися вкотре розділеними чотирма державами, Директорія зазнала поразки, талановитих командувачів більшовики замордували в таборах Сандармоху. Парадоксально, але Скоропадський став самостійником тоді, коли перестав бути гетьманом.

Джерела та література

1. Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси. Київ, 2003. 282 с.
2. Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти. *Український історичний журнал*. 2003. № 4(571). С. 59–84.
3. Скоропадський П. П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 / упоряд. І. Гирич. 4-те вид. Київ: Наш Формат, 2023. 456 с.

Коробкіна Тетяна

Ліцей № 35 імені Валентина Шеймана

Краматорської міської ради Донецької області

Вчитель: Бараненко Світлана Михайлівна

УКРАЇНСЬКИЙ ІКАР: ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ СЕРЖА ЛИФАРЯ

Ключові слова: *Серж Лифар, балет, Опера Гарньє, Паризька опера.*

Keywords: *Serge Lifar, ballet, Opera Garnier, Paris Opera.*

Сергій Михайлович Лифар – всесвітньо відомий киянин із глибоким козацьким корінням, відомий митець-реформатор світового балетного театру, майстер європейського хореографічного мистецтва ХХ ст., який тривалий час очолював паризьку балетну трупу у Гранд-Опера. У той час, коли хореограф-віртуоз мріяв поставити свої балети на сценах Москви і Києва, влада СРСР вбачала в С. Лифарі лише емігранта, тому всі згадки про нього викреслювалися радянською владою з енциклопедій і підручників, а його ім'я було стерте з української культури, і лише після проголошення незалежності України повернулося на Батьківщину [5].

Сучасники називали Сержа Лифаря «богом танцю» та «найкращим танцівником Європи». У перші роки своєї слави він воскресив французький балет, довівши до повного розквіту цей вид сценічного мистецтва у Гранд-Опера. Став славою і гордістю Франції, але до останнього подиху мріяв повернутися до рідного Києва. У передсмертній записці, зверненій до коханої дружини, підписався: «Серж із Києва. Українець до кінця» [5].

У дослідницькому середовищі тривалий час залишалося відкритим питання щодо національного коріння, майнового походження та соціального статусу родини Лифарів. Про національне коріння Сергія Лифаря та його родові зв'язки з Україною відомо, що походив він з української дворянської родини, яка мала глибоке козацьке коріння. Він доволі часто згадував про своє дворянське походження по лінії матері [4].

Сергій Михайлович народився 2 квітня 1904 р. в селі Пирогів, що наразі знаходиться у південній частині Києва, у родині Михайла Лифаря і Софії Марченко-Лифар [5]. Навчався спочатку в 1-й Київській гімназії, потім – у 8-й Київській гімназії. Паралельно співав у хорі Софійського собору, відвідував заняття в консерваторії з класу скрипки і фортепіано, а з 1921 р. навчався у приватній балетній студії хореографки Київської опери Броніслави Ніжинської, за запрошенням якої в майбутньому і зміг дістатися Парижа [2].

Проте дитинство Сергія було коротким і швидко завершилося. Сам він писав: «народився в тривожні часи, 1905 року – року заколоту на “Потьомкіні”, капітуляції Порт-Артура, кривавих повстань. Це були перші тріщини в безкрай імперії». У 1917–1919 рр. російські революції та визвольні змагання в Україні обірвали спокійне буденне життя Сергія, який у 1919 р. будував укріплення для солдатів армії Денікіна, вступив до лав добровольчої міліції, брав участь у боях та був поранений [3].

Музика залишалася в той час єдиною розрадою для юнака. Саме тому, коли він дізнався про студію Броніслави Ніжинської, на заняттях якої танцювали під музику Шопена і Шумана, у парубка з'явився неабиякий ентузіазм потрапити до неї: «Це було приголомшливо. Я тоді знайшов свій шлях», – так юнак описував свої враження після відвідування школи хореографки при Київській Опері. Втім Броніслава Ніжинська спочатку відмовляла у прийомі Лифаря до балетної студії, лише з третьої спроби юний хореограф зміг добитися статусу її учня. Незабаром вона покинула Київ і виїхала до Франції, де співпрацювала з «Російським балетом» Сергія Дягілева. В цей час Сергій Лифар займався самостійно, відпрацьовував балетні рухи в невеликому залі, де були тільки дзеркало й рояль. Працюючи з безжальною наполегливістю, він виконував найскладніші вправи до повної знемоги [5]. І ці старання дали результати.

У 1921 р., коли С. Лифарю було шістнадцять, Дягілев за рекомендацією Ніжинської запросив п'ятьох найкращих танцівників із Києва для його трупи в Монте-Карло. Один із них відмовився від пропозиції і передав цю можливість Сергію [5]. З цього моменту розпочався новий етап у житті Лифаря – шлях до всесвітньої слави.

У ті часи будь-яка спроба покинути територію країни каралася смертю, і це стало проблемою на шляху до омріяної Франції. Тому Сергій був змушений нелегально перетинати кордон і через Варшаву дістатися Парижа, куди він вперше потрапив 13 січня 1923 р. Того ж дня українські танцівники мали першу зустріч із Сергієм Дягілевим, який назвав їх цілковитими неуками. На фоні цього у Сержа Лифаря розпочався період сумнівів і відчайдушних зусиль – тікаючи з маленьких навчальних залів, він тренувався ночами на вулиці, надихаючись гарними краєвидами. І старання його знову не були марними, бо з часом Дягілев помітив

потенціал хлопця і навіть сказав про нього своєму секретареві: «Оцей буде танцівником» [5]. Так і почалася їхня співпраця, під час якої Дягілев навіть посилав Сергія до Мілана для відшліфування навичок в італійського балетмейстера та педагога Енріко Чекетті [3].

С. Лифар важко переживав смерть Дягілева, тому що у той момент нікого ближчого в нього не було. Згодом молодий хореограф продовжував завойовувати прихильність французів на сцені та очолив балетну трупу в паризькій Гранд-Опера (Опера Гарньє), дебютував як балетмейстер новою версією «Байки про Лисицю» Ігоря Стравінського, ставив власні балети, серед яких публіка визнала кращим балет «Ікар» [2]. Французький балет переродився і здобув величезну популярність завдяки нашому співвітчизнику.

У часи окупації Парижа нацистською армією Серж Лифар продовжував працювати в театрі задля порятунку французького балету від занепаду, через що потім здобув недобру славу. Після звільнення Парижа Лифар був змушений покинути Францію і переїхати до Монако, де організував трупу «Новий балет Монте-Карло», з якою їздив на гастролі містами Європи, Азії, Америки й Африки [1].

Після закінчення Другої світової війни його справу про колабораціонізм переглянули, обвинувачення скасували, визнавши їх сфабрикованими, тож Сергій зміг повернутися до Парижа. У 1947 р. він заснував Інститут хореографії, а у 1957 р. – Університет танцю, отримував визнання й титули за свої досягнення [1].

З 1969 р. почав захоплюватися малюванням, і згодом його картини демонструвалися в багатьох містах Європи. Продовжуючи працювати у Гранд-Опера, Серж Лифар поставив майже 200 балетів впродовж усієї діяльності балетмейстера, написав понад 20 праць про балет, серед яких «Маніфест хореографії» та «Історія балету». Також Лифар був президентом Всесвітньої Ради танцю ЮНЕСКО, нагороджений орденом Почесного Легіону й орденом Літератури та мистецтв [2].

Україна не забуває про заслуги нашого видатного хореографа та шанує його пам'ять усіма можливими способами. У 1994 р. на честь його 90-річчя в Києві започаткували Міжнародний конкурс балету на ім'я Сергія Лифаря, а з 1995 р. проводяться Міжнародні фестивалі танцю на його честь [2].

Ставши легендою й гордістю Франції, Сергій Михайлович постійно відмовлявся від французького громадянства, натомість відповідаючи: «Я ніколи не був і не буду французом, бо я українець і батьківщина моя – Україна» [5]. Серед найбільших і найнесправедливіших прикroachів того періоду життя для Сергія була туга за рідним краєм і відсутність можливості відвідати його, бо в СРСР танцівника не чекали. Лише у 1961 р. йому випала можливість навідатись до своєї Батьківщини [2].

Попри всі складнощі й зради, він зберігав Київ у своєму серці до кінця життя та згадував про своє походження за будь-якої можливості. Під час зустрічей із захопленням розповідав про дитинство, проведене в Києві, про величезний вплив української культури на його життя, про роль у ньому українських народних пісень, традицій, обрядів і танців. Якось навіть завітав на спектакль у Гранд-Опера, одягнений в українську вишиванку, і з гордістю повторював, що належить до козацького роду [5].

Отже, творчість С. Лифаря – окрема епоха в історії балетного мистецтва Європи, через яку він проніс усю любов і відданість Україні [5]. Його внесок у

розвиток балету як Франції, так і України складно переоцінити. Останні роки життя Сергій провів у Швейцарії, у м. Лозанна, де й помер 15 грудня 1986 р. Він похований у Франції на кладовищі в Сент-Женевьев де Буа неподалік Парижа, де на його могильній плиті досі видніється напис «Сергій Лифар із Києва» [3].

Тож нехай «Українець до кінця» і справді залишається в історії нашої країни, адже українці повинні знати заслуги своїх співгромадян і зберігати пам'ять про них.

Джерела та література

1. Герасимова Г. Лифар Серж. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2009. Т. 6: Ла–Мі. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Lifar_Serzh
2. Герасимова Г. Лифар Серж. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Випуск 5. Біографічна частина: А–М / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. 331 с. С. 256–258. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Varvartsev_Mykola/Ukraine_v_mizhnarodnykh_vidnosynakh_Entsyklopedychnyi_slovyk-dovidnyk_Vypusk_5.pdf
3. Гусак С. Легендарні постаті України. Харків, 2009. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002871>
4. Курінна М. Про національне коріння Сергія Лифаря та його родові зв'язки з Україною. *Краєзнавство*. 2011. № 4. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/32719>
5. Лифар С. Спогади Ікара. Київ: Пульсари, 2007. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=2739>

Тетюшева Анастасія

Опорний заклад загальної середньої освіти «Успіх»

Краматорської міської ради Донецької області

Вчитель: Яковлев Андрій Вікторович

КОРОЛЬ ПОП-АРТУ ЕНДІ ВОРГОЛ

Ключові слова: *Е. Воргол, поп-арт, мистецтво, кінематограф.*

Keywords: *A. Warhol, pop art, art, cinema.*

Енді Воргол – американський художник, кінорежисер, засновник руху поп-арт 1960-х рр. Його популярне мистецтво втілювало банальності американської комерційної культури. Умілий самопромоутер, він представив концепцію митця як успішної знаменитості та бізнесмена [3].

Майбутній митець (від народження отримав ім'я Андрій Варгола) був сином українських емігрантів із Пряшівщини (українська етнічна територія на сході Словаччини). Він народився 6 серпня 1928 р. у місті Піттсбург (штат Пенсильванія США). Батько хлопця – Ондрей – переїхав до Нового світу ще у 1914 р. в пошуках роботи, невдовзі до нього приєдналася і дружина Юлія. Родина Ворголів була доволі заощадливою, не мала багато коштів, але вже на восьмиріччя Енді батьки подарували перший кінопроектор [5].